

Cseh–Morvaország és Szlovákia természeti tájbeosztása

HAJDÚ-MOHAROS JÓZSEF

Bevezető gondolatok a tájföldrajz néhány általános kérdéséről

E fejezetben tanulmányunk célját foglaljuk össze, valamint néhány – az anyag megértése és az elnevezési javaslatok értékelése szempontjából nélkülözhetetlen – tájföldrajzi kérdésben kívánunk állást foglalni.

A tanulmány – a *Kárpát-térség természetföldrajzi tájbeosztásával foglalkozó nagyobb lélegzetű munka részeként* – a szomszédos országokbeli és a magyarországi szakirodalomban, ill. tankönyvekben fellelhető variánsok alapján, az egymástól sokszor nagy mértékben eltérő megoldások lehetőség szerinti összehangolásával a tájbeosztásnak az oktatási és térképészeti gyakorlatban szükséges mélységig való bemutatására vállalkozik. Tanulmányunk tehát mindenekelőtt *topográfiai* jellegű; fő célunk a különböző beosztások korrekt összevetése, és ennek alapján – a nyelv- és névhasználat realitásainak figyelembevételével – egymással egyenértékű magyar és más nyelvű tájnévrendszer elkészítése. A tanulmányban ismertetett beosztás a szerző javaslata; mind koncepcionális, mind pedig részletkérdésekben számos eltérő megoldás is lehetséges. Javaslatunk értékét használhatósága fogja majd eldönteni.

Mielőtt részletekbe bocsátkoznánk, röviden összefoglaljuk a *tájföldrajz* általunk elfogadott fogalmát, ami – szándékunk szerint – keretként szolgál majd az anyag értékeléséhez. Álláspontunk szerint a *földrajz* a földfelszíni szférák interferenciájával, kölcsönhatásaival, átfedésseivel és változásaival a *térbeliség* szempontja szerint foglalkozó tudomány, melynek máig a lényegéhez tartozik a „*geográfia*” szóban is kifejeződő *földleírás*. A földrajz szorosan kapcsolódik az egyes szférák szaktudományaihoz (ill. átfedésbe kerül azokkal), amelyekről a térbeliség, a *topografikum* mint *központi szempont* különíti el. A földrajz ugyancsak kapcsolódik – többek között a tájbeosztásokban is – a történelemhez, a néprajzhoz, a társadalomismerethez (szociológia, politológia stb.), sőt még az irodalomhoz is. Ami a földrajzot mindezekkel összekapcsolja és egyben megkülönbözteti tőlük: a „*mi hol van?*” és a „*hol mi van?*” kérdésekre válaszoló *térbeli szemléletmód*.

A fenti két kérdés alapján a földrajz *általános és regionális részre* osztható: az első a „*mi?*”, tehát a *szak* szerint, a második a „*hol?*”, tehát a *földrajzi tér* (az abszolút és relatív helyzet) szerint tagozódik. A regionális földrajz, amelynek – mint látni fogjuk – egyik központi területe a tájföldrajz, helyről helyre követi a földrajzi tényezők összhatását, interferenciáját.

A földrajzi tényezők szoros kölcsönhatásban vannak az időben változó *történeti* tényezőkkel is; együttesen meghatározzák egy-egy terület valóságát. A földrajzi tényezők első közelítésben *természeti és társadalmi* faktorok szerint csoportosíthatók; ez az alapja a földrajztudomány kettős – *természet- és társadalomföldrajz*ot megkülönböztető – felosztásának. A természeti és társadalmi tényezők azonban semmiképpen sem különíthetők el merceven, kölcsönhatásuk, egymásra épülésük azonos és törvényszerű. Ez a szoros egymásraépülés magyarázza meg a tájföldrajz és a tájbeosztások egyik legkényesebb problémájának a hátterét: hogyan és milyen mértékig kapcsolhatók össze a természeti és a társadalmi szempontok e szakterületen?

A Föld egészét tekintve – a konkrét helyi és regionális sajátosságokból általánosítva – a földrajzi tényezők zöme a szélességi körök szerint *zonális* elrendeződést mutat. Nem kevés azonban a zónákat keresztező, ún. *azonális* faktorok száma sem (ide sorolhatjuk pl. a legtöbb geológiai tényezőt, a tengerek és a szárazföldök eloszlását, a domborzat és a vízrajz bizonyos alapelemeit, valamint számos társadalmi tényezőt).

A nem-zonális tényezők egyes területeken megbontják a zonalitás harmonikus érvényesülését; a földfelszín az ilyen helyeken *nem elsősorban zónákba*, hanem *tájakra rendeződik* (és a zonalitás csak a tájakon átszűrődve mutatkozik). Európa K-i fele pl. a zonalitás klasszikus területe; a kontinens középső és Ny-i része azonban – bonyolult domborzati, éghajlati stb. viszonyaival – a tájelmélet kiinduló helye, ahol a zónák érvényesülését csak a tájbeosztással szembeesítve és abból kiindulva mutathatjuk ki.

A *táj* (Landschaft) olyan területi egység, amelyet a földrajzi tényezők bizonyos összhangja jellemez és a szomszédos területektől elkülönít. A tájtényezők eltéréseinek mértékén alapul a tájföldrajz alapvető – bár sok ponton vitatható – modellje, a *tájhierarchia*. A tájbeosztások a földrajzi (és a történeti) tényezők szűkebb vagy tágabb körét vehetik figyelembe: a *természeti tájbeosztás* (ami a jelen dolgozatnak központi tárgya) a társadalmi hatásoktól lényegében elvonatkoztatva a rokon vonások alapján építi fel a hierarchiát. Ugyanakkor a *társadalmi szempontú beosztások* (történeti, néprajzi, gazdasági, közigazgatási, térszervezési egységek) inkább a komplexitásra épülnek.

A két rendszer – a *homogenitásra* és a *komplexitásra* törekvés – a tájföldrajzban egyaránt létjogosult lehet: ugyanazon helyre mindkettő vagy helyről helyre valamelyik. A tájföldrajz viszonylag homogén alap-egységei – az ún. *tájföldrajzi fűcészek* – a magasabb szinteken egyre összetettebb és egyre elmosódottabb nagyobb egységekké adódnak össze.

A magasabb regionális egység azonban nem szükségképpen az alacsonyabbak egyszerű összege. Egyes tájegységek között ugyanis – bármely szinten – előfordulhatnak átfedések (pl. ha különböző szempontokat veszünk figyelembe, vagy egyazon szempontnak helyről helyre eltérő súlyt adunk). Másrészt a jellegzetes tájként megjelenő területrészek között jellegtelen átmeneti sávok húzódnak, amelyeknek éppen az *átmenetiség* a fő jellegzetességük. A népi tájszemléletben mindkét típusra számos példát találunk.

A *tájak* és a *tájhatárok* egymással dialektikus egységet alkotnak: egy völgy tájhatár két hegyvonulat között, egy hegycsúcs tájhatár két völgy között; az adott helyi sajátosságok alapján dönthető el, hogy a hegyet, a völgyet vagy mindkettőt szerepeltetjük-e a beosztásban (s további kérdés, hogy vajon azonos szinten-e?). Egy-egy tájegység besorolásának bizonytalansága az *átmeneti jelleg egyenes következménye*. A tájhierarchiának és a tájak elhatárolásának legfőbb értelmét a szerző abban a pragmatikus célban látja, hogy a tájékozdás végett *tudjunk mit írni a térképre* és tudjuk eldönteni, hogy az *adott felírásnak milyen súlyt adunk!*

A tájhierarchiák alapproblémái közé tartozik az, hogy vajon szabad-e teljességre, a felszín maradéktalan beosztására törekedni? Egy másik központi kérdés: ragaszkodhatunk-e mereven a hierarchiához? E kérdésekre sokféle válasz adható. A szerző – mivel elsősorban térképészeti és nevezéktani kérdésekre koncentrált – elfogadja azt, hogy a *természeti beosztás mind modell* akkor használható igazán, ha *konzekvens hierarchiát és teljes beosztásokat* alkalmazunk. A történeti–néprajzi szempontú beosztások viszont ilyen igényrel nem léphetnek fel: e téren bármely szigorúan hierarchikus tájrendszer bevezetése az átfedések és az alá-fölérendeltségek körüli problémák mesterséges leegyszerűsítése volna.

A tájbeosztásokban – amelyek között a *természeti* és a *társadalmi szempontú rendszerek* két külön kategóriát képviselnek – számos olyan dilemma rejlik, amelynek a szerző véleménye szerint nincs és nem is kell, hogy legyen végérvényes megoldása. A tájbeosztás modell és nem maga a valóság: csak *bizonyos szempontú és bizonyos mélységű közelítése* a bennünket körülvevő térbeli környezetnek. A tájbeosztás dilemmái a kérdés lényegéhez tartoznak: alkalmazunk-e történeti–néprajzi megjelöléseket a természeti beosztásokban, ill. törekedünk-e természetföldrajzi tájnevek meghonosítására a köznapi gyakorlatban? E kérdés voltaképpen a földrajz alapdilemmáját fogalmazza meg: mennyiben függ össze és mennyiben válik el egymástól a természeti és a társadalmi környezet. A kérdésre a szerző válasza: az út mindkét irányban járható, de csak bizonyos szabályok figyelembevételével:

– a történeti–néprajzi elnevezéseknek helyük van a természeti beosztásokban is, de nem törekedhetünk arra, hogy az egész nevezéktan rájuk alapuljon;

– a „mesterségesen” képzett természeti tájnevek meghonosodhatnak a közhasználatban, de csak ha a nyelvhasználat normáihoz illeszkedik, a már elterjedt elnevezésekkel analóg és a *közember számára is érthető* elnevezéseket alkotunk.

A tájbeosztás a földrajzi kutatás egyik legfontosabb *modellje*, a *leíró földrajz kiindulópontja és egyben végeredménye is*. Ne feledjük azonban, hogy modellről van szó, amely újabb szempontok felmérésével szükségképpen *módosítható és módosítandó*.

A tájbeosztás taxonómiai (nevezéktani) kérdései

A „minck nevezzelek?” kérdéssel elérkeztünk dolgozatunk tárgyához, egyben pedig a tájféldrajz talán legérdekesebb és leginkább vitára ösztönző problémaköréhez. A tájnévadásnak könyvtárnyi irodalma van, aminek áttekintésére nem vállalkozhatunk; mindössze néhány fontosabb szempont felvetésére szorítkozunk. A szempontokat kérdések formájában fogalmazzuk meg; a kérdésekre nem mindig adunk kimerítő választ (végérvényes válasz sok esetben nem is adható), reméljük azonban, hogy az anyag részletes áttanulmányozása világosabbá teszi majd a használók előtt a felvetett szempontok jelentőségét, megoldási lehetőségeiket és a szerzőnek – a konkrét esettől függően is változó – állásfoglalásait.

Első kérdés: *Lehet-e teljesen egyenértékű az idegen nyelvű és a magyar nevezéktan?* A nevezéktanok értékét és használhatóságát tekintve a kérdésre feltétlenül igenlő választ kell adnunk (máskülönben e munkának sem volna értelme); ez azonban távolról sem jelenti azt, hogy a két rendszer egymással minden ponton és minden szinten következetesen párhuzamosítható. Ha a magyar és a helyi hivatalos nevek mellé a térségben sokfelé előforduló német tájneveket is megpróbálnánk rendszerünkbe felvenni, nyilván további bonyodalmakkal kerülünk szembe (ezért a német tájnevekkel jelen dolgozatunkban nem is foglalkozunk).

Második kérdés: *Mennyi időre szól a tájbeosztás?* A kérdésre több válasz is adható. Tájneveink egy része (pl. Kárpátok, Hargita) az frott forrásokot messze megelőző régmúltból ered: tájnevek tehát már akkor is léteztek. A tájak rendszerbe állítása a földrajztudománynak kialakulása óta egyik központi feladata, és alig van neves földrajztudós, akinek e téren ne lett volna valami újítása vagy önálló rendszere. A tájbeosztás mint modell tehát adott korban, adott helyzetben, az ismeretek és a követelmények adott szintjén lehet csak érvényes (és ez a természeti tájbeosztásra is áll!). Bizonyos strukturális és részletelemei természetesen hosszabb időn át hagyományozódhatnak.

Harmadik kérdés: *Változik-e a tájnevek tartalma?* A válasz egyértelműen igen; azzal a megkötéssel, hogy a változásoknak mindig megvan a maguk történeti, ill. tudománytörténeti háttere. Mivel a természeti tájbeosztásokban sokféle eredetű (geológiai, geomorfológiai, vízrajzi, történeti, néprajzi stb. háttérű) fogalom szerepel, azok tartalma időtől és szerzőtől függően bizonyos mértékig változhat; törekedni kell azonban – a szempontok összehangolásával és a tradíciókhoz való lehetőség szerinti alkalmazkodással – arra, hogy e változások ne legyenek követhetetlenek és félrevezetők.

Negyedik kérdés: *Kifejezhető-e a tájnévhasználatban a tájak hierarchikus szintje?* E probléma régóta vajúdik a földrajzi szakirodalomban, azonban még a hierarchikus szintek definiálásában sem sikerült konszenzust elérni (a szerző véleménye szerint nem is lehet!). A Kárpátokat pl. egyes beosztások nagytájnak, mások nagytájcsoporthatnak veszik; az Erdélyi-középhegység egyes beosztásokban nagytáj, másoknál egy nagytáj része, megint másoknál egyszerűen táj stb.

Figyelemre méltó SZÉKELY A.-nak az Európa és a Szovjetunió természetföldrajzával foglalkozó köteteiben (1968, 1979) szereplő és meglehetősen következetességgel véghezvitt javaslata, hogy a természeti tájak elnevezésében jusson kifejezésre a hierarchikus szint. Javaslata a következő:

Nagytáj szinten (a mi beosztásunkban ez a *nagytájcsoporthat* felel meg): hegységcsoport, dombság-csoport, síkságcsoport, medencecsoport;

táj szinten (ez nálunk a *nagytájnak* felel meg): hegyvidék, dombvidék, síkvidék, nagymedence;

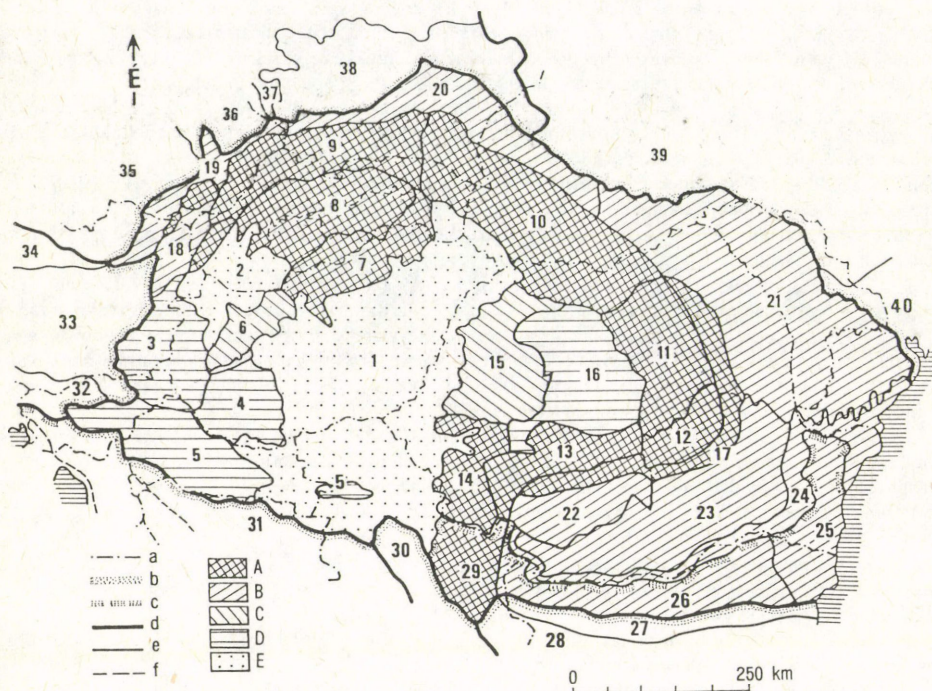
kistáj szinten (ez nálunk a *középtájnak* felel meg): hegység, dombság, síkság, medence;

kistájrésztlet szinten (ez nálunk a *kistájak* szintje): hegy, domb, sík, kismedence használandó.

Más beosztások egy szinttel le- vagy felfelé csúsztatva hasonló rendszert próbálnak követni. Kétségtelen, hogy egy konzekvens nevezéktrendszer szakszempontról jobban használható volna, mint a köznapinak gyakorlathoz jobban közelítő „elnagyolt” beosztás, ahol „hegység” számba megy az Atlasz-hegység, a Gömör-Szepesi-érhegység, a Körmöci-hegység és a Zempléni-szigethegység egyaránt, függetlenül a köztük lévő nagyságrendi különbségektől. A hierarchiát pontosan követő nevezéktan azonban nehézsége miatt a közhasználatba aligha vihető át, ráadásul a hierarchia szintjei maguk is vitathatóak. Ezért beosztásunkban csak a hierarchikus szint tendencia szerű érzékeltetésére vállalkozunk; vagyis a hegyvidék-hegység-hegységcsoport-hegy sorozat általában – de nem kivétel nélkül! – egyre kisebb egységeket jelöl.

A Kárpáti-térség elhelyezése kontinensünk régiói között (a tájbeosztás „felső kapcsolata”)

Földrésziünket a hagyományos beosztások Észak-, Nyugat-, Közép-, Dél- és Kelet-Európára szokták beosztani. Az egyes részek elhatárolására mind a természet-, mind a politikai-földrajzi munkákban számos eltérő változat létezik. A geológiai-nagyszerkezeti beosztások kontinensünket – első közelítésben – Ős-Európára, Paleo-Európára, Mezo-Európára és Fialal-Európára (Neo-Európa) szokták tagolni, amelyek sorrendben egyre fiatalabb hegységképződési sávokat jelentenek. Az égtájak szerinti és a nagyszerkezeti beosztás összekapcsolásával kísérletet teszünk egy új, szintetikus kontinens-tagolás bevezetésére, amelyet az 1. táblázatban mutatunk be. A Kárpáti-térség e beosztásban Fialal-Európa tartozéka és nagyrészt Közép-Európa-hoz sorolható be, mindössze a régió DK-i pereme jelent átmenetet Kelet-, ill. Dél-Európa felé (1. ábra).

1. ábra. A Kárpátok térsége természetföldrajzi nagytájai. – A = Kárpátok; B = Külső-kárpáti előtér; C = a Kárpát-medence választóhegységei; D = a Kárpát-medence dombvidékei; E = a Kárpát-medence síkvidékei; 1 = Alföld (Nagy-Magyar-Alföld); 2 = Kisalföld; 3 = Nyugat-Dunántúl; 4 = Dél-Dunántúl; 5 = Drávántúl; 6 = Dunántúli-középhegység; 7 = Északi-középhegység; 8 = Belső-Északnyugati-Kárpátok; 9 = Külső-Északnyugati-Kárpátok; 10 = Északkeleti-Kárpátok; 11 = Keleti-Kárpátok; 12 = Kárpátkanyar; 13 = Déli-Kárpátok; 14 = Bácsági-hegyvidék; 15 = Erdélyi-középhegység; 16 = Erdélyi-medence; 17 = Szubkarpátok; 18 = Bécsi-medence; 19 = Északnyugati-Kárpát-előtér; 20 = Északi-Kárpát-előtér; 21 = Moldvai-hátság; 22 = Géta-hátság; 23 = Román-alföld; 24 = Aldunai-ártér és Duna-delta; 25 = Dobrudzsa; 26 = Bolgár-tábla; 27 = Elő-Balkán; 28 = Balkán-hegyvidék; 29 = Kelet-szerbiai-érchegység; 30 = Trák-Makedón-masszívum (Morava-zóna); 31 = Dinári-hegyvidék; 32 = Déli-Alpok; 33 = Keleti-Alpok; 34 = Felső-Duna-medence; 35 = Cseh-masszívum; 36 = Szudéták; 37 = Sziléziai-öblözet; 38 = Lengyel-középhegység; 39 = Podóliai-hátság; 40 = Fekete-tenger-melléki-síkság; a = országhatár; b = a Kárpátok térségének határa; c = a Balkán-félsziget É-i határa; d = nagytájcsoporthatára; e = nagytáj határa; f = középtájcsoporthatára

1. táblázat. Európa 13 fő része

Régió	Geológiai-nagyszerkezeti jelleg	Megfelelő ország, országrész	Égtájak szerinti besorolás
1. Izland	Közép-atlanti-hátság (akkréció lemezhatár, recens vulkanizmus)	Izland	Észak-Európa
2. Balti-pajzs	Eo-Európa (prekambriumi fedetlen ősmasszívum)	Finnország, Svédország nagy része, Norvégia egy része, Karélia, Kola-félsziget	Észak-Európa
3. Skandináv-hegyvidék	Paleo-Európa (ópalaeozóos kaledóniai hegységképződés)	Norvégia nagy része, Svédország egy része	Észak-Európa
4. Brit-szigetek	Paleo- és Mezo-Európa (kaledóniai és hercíniai hegységképződés)	Nagy-Britannia, Írország	Nyugat-Európa
5. Francia-Belga-Rajna vonalig	Mezo-Európa (hercíniai hegységképződés)	Franciaország nagy része, Belgium, Luxemburg, Németország Ny-i szegélye	Nyugat-Európa
6. Germán-Lengyel-alföld (a Rajnától a Bugig)	Mezo-Európa (hercíniai aljzaton üledékes rétegsor)	Hollandia, Dánia, Skåne-félsziget, Észak-Németország, Lengyelország nagy része	Nyugat-Európa Észak-Európa Közép-Európa
7. Közép-európai-rögvidék (Német-Cseh-Lengyel-középhegyvidék)	Mezo-Európa (hercíniai hegységképződés)	Közép-Németország, Csehország nagy része, Ausztria É-i sávja, Lengyelország középhegységi sávja	Közép-Európa
8. Alpok térsége (Alpok+Észak-alpi-előtér+Pó-síkság)	Neo-Európa (Fiatal-Európa) alpi hegységképződés és üledékes medencék	Francia-Alpok, Monaco, Svájc, Liechtenstein, Dél-Németország, Ausztria nagy része, Észak-Olaszország, Szlovénia nagy része	Nyugat-Európa Közép-Európa
9. Kárpátok térsége	Neo-Európa (Fiatal-Európa)		
a) Kárpát-medence (a Bécsi- és a Morva-medencével)	Több fiókra oszló neogén medencerendszer, köztes hegységekkel	Magyarország, Szlovákia egy része, Kárpátalja síksági része, Romániából Erdély, Szerbiából a Vajdaság, Horvátország és Szlovénia pannon országrészei, Ausztriából a Bécsi- és a Grazi-medence, Csehországból a Morva-medence	Közép-Európa
b) Kárpátok	Alpi hegységképződés	Szlovákia nagy része, Morva-Kárpátok, Lengyel-Kárpátok és Sandomierz-alföld, Ukrán-Kárpátok, Romániai-Kárpátok, Kelet-szerbiai-érchegység	Közép-Európa

Régió	Geológiai-nagyszerkezeti jelleg	Megfelelő ország, országrész	Égtájak szerinti besorolás
c) Kárpátok DK-i előtere	Átmenet a 12. és a 13. régió felé	Románia külső részei, Moldávia, Ukrajnából Észak-Bukovina és Dél-Bessarábia, Észak-Bulgária	Délkelet-Európa Délkelet-Európa
10. Pireneusi- (Ibériai-) félsziget	Neo-Európa (Fiatal-Európa) alpi hegységképződés + a Mezeta rögvidéke	Francia-Pireneusok Spanyolország, Portugália, Andorra	Nyugat-Európa Dél-Európa
11. Appennini-félsziget (a hozzá tartozó szigetekkel)	Neo-Európa (Fiatal-Európa) alpi hegységképződés + a Tirrén- és Adriatisz-masszívum rögei	Olaszország nagy része, San Marino, Vatikán, Málta, Korzika	Dél-Európa
12. Dinaridák-Balkánidák térsége	Neo-Európa (Fiatal-Európa) alpi hegységképződés + a Trák-Makedón-masszívum rögvidéke	Szlovénia D-i része, Horvátország Karszt-felvidéki része, Bosznia-Hercegovina, Szerbia nagy része, Montenegró, Macedónia, Albánia, Görögország, Bulgária nagy része, Törökország európai része	Délkelet-Európa
13. Kelet-európai-síkság (Gdansk-Odessa vonaltól K-re)	Eo-Európa (prekambriumi aljzaton üledékes rétegsor)	Lettország, Litvánia, Kalinyingrádi terület, Ukrajnából Lviv környéke Észtország Fehéroroszország, Ukrajna nagy része, Európai-Oroszország	Közép-Európa Észak-Európa Kelet-Európa

¹ A Balkán-félszigetet e régió a Kárpátok térségéhez sorolt Kelet-szerbiai-érchegységgel és a Bolgár-táblával együtt adja ki.

Cseh–Morvaország természeti tájbeosztása

Cseh–Morvaország területe nagyjából a Közép-európai-rögvidékhez (Hercinidák = Hercynský system), kisebbrészt a Kárpátok térségéhez tartozik. A nagytájak közül először a Cseh-masszívum (Česká vysočina) részeit, majd a medence morvaországi részeit ismertetjük. A Cseh-masszívum és peremhegységei hat, a kárpáti régióhoz tartozó morvaországi terület pedig három nagytáj keretébe osztható be; a nagytájakon belül közép- és kistájakat (néhol, betűvel jelezve, kistájrészteteket is) sorolunk fel (2. ábra).

1. *Érchegység vidéke* (Krušnohorská subprovincie)
 - 1.1. *Cseh–Szász-érchegység* (Krušnohorská hornatina)
 - 1.1.1. *Fenyves-hegység* (Smrčiny)
 - 1.1.2. *Érchegység* (Krušné hory)
 - 1.1.3. *Děčíni-falak* vagy *Děčíni-hegység* (Děčínske steny, Děčínská vrchovina) – az Elbai-homokkő-hegység csehországi része
 - 1.2. *Érchegységi-előtér* (Podkrušnohorská oblast)
 - 1.2.1. *Chebi-medence* (Chebská pánev)
 - 1.2.2. *Sokolovi-medence* (Sokolovská pánev)
 - 1.2.3. *Doupovi-hegység* (Doupovské hory)
 - 1.2.4. *Mosti-medence* (Mostecká pánev)
 - 1.2.5. *Cseh-középhegység* (České středohoří)
- 1.3. *Karlovy Vary-felföld* (Karlovarská hornatina)

- 1.3.1. *Császár-erdő* vagy *Slavkovi-erdő* (Slavkovský les)
- 1.3.2. *Teplái-fennsík* (Tepelská vrchovina)
- 2. *Cseh-erdő és Šumava vidéke* (Šumavská subprovincie)
 - 2.1. *Cseh-erdő vidéke* (Českoleská oblast)
 - 2.1.1. *Cseh-erdő* (Český les)
 - 2.1.2. *Cseh-erdő alja* (Podčeskoleská pahorkatina)
 - a) *Tachovi-völgyesség* (Tachovská brázda)
 - b) *Chodi-hátság* (Chodská pahorkatina)
 - 2.2. *Šumava-vidék* (Šumavská oblast)
 - 2..2.1. *Šumava*
 - 2.2.2. *Nové Hradý-hegység* (Novohradské hory)
 - 2.2.3. *Šumava-hegyalja* (Sumavské podhůří)
 - 2.2.4. *Nové Hradý-hegyalja* (Novohradské podhůří)
- 3. *Beroun-dombvidék* (Poberounská subprovincie)
 - 3.1. *Pilzeni-dombvidék* (Plzeňská pahorkatina)
 - 3.1.1. *Rakovníki-dombság* (Rakovnická pahorkatina)
 - 3.1.2. *Pilzeni-hátság* (Plaská pahorkatina)
 - 3.1.3. *Švíhovi-dombság* (Švihovská pahorkatina)
 - 3.2. *Brdy-vidék* (Brdská oblast)
 - 3.2.1. *Džbán*
 - 3.2.2. *Křivokláti-dombság* (Křivoklátská vrchovina)
 - 3.2.3. *Hořovicei-dombság* (Hořovická pahorkatina)
 - 3.2.4. *Brdy-hegység* (Brdská vrchovina)
 - 3.2.5. *Prágai-fennsík* (Pražská plošina)
- 4. *Cseh-tábla* (Česká tabule)
 - 4.1. *Közép-cseh-tábla* (Středočeská tabule)
 - 4.1.1. *Alsó-Ohře-tábla* (Dolnooharská tabule)
 - 4.1.2. *Közép-Elbamenti-tábla* (Středolabská tabule)
 - 4.1.3. *Jizera-tábla* (Jizerská tabule)
 - 4.2. *Észak-cseh-tábla* (Severočeská tabule)
 - 4.2.1. *Doksy-hátság* (Dokeská pahorkatina, Ralská pahorkatina)
 - 4.2.2. *Jičíni-hátság* (Jičínská pahorkatina)
 - 4.3. *Kelet-cseh-tábla* (Východočeská tabule)
 - 4.3.1. *Felső-Elbamenti-tábla* (Východolabská tabule)
 - 4.3.2. *Orlice-tábla* (Orlická tabule)
 - 4.3.3. *Svitavy-hátság* (Svitavská pahorkatina)
- 5. *Cseh-Morva-dombvidék* (Českomoravská suprovincie)
 - 5.1. *Közép-cseh-dombvidék* (Středočeská pahorkatina)
 - 5.1.1. *Benešovi-dombság* (Benešovská pahorkatina)
 - 5.1.2. *Blatná-i-dombság* (Blatenská pahorkatina)
 - 5.1.3. *Vlašimi-dombság* (Vlašimská pahorkatina)
 - 5.1.4. *Tábori-dombság* (Táborská pahorkatina)
 - 5.2. *Dél-cseh-medencék* (Jihoceské pány)
 - 5.2.1. *České Budějovice-medence* (Českobudějovická pánev)
 - 5.2.2. *Rudolf-küszöb* (Rudolfovský prah)
 - 5.2.3. *Třeboňi-medence* (Třeboňská pánev)
 - 5.3. *Cseh-Morva-dombvidék*, szűkebb értelemben (Českomoravská pahorkatina)
 - 5.3.1. *Vas-hegység* (Železné hory)
 - 5.3.2. *Felső-Sázava-dombság* (Homosázavská vrchovina)
 - 5.3.3. *Křemešník-dombság* (Křemešnická vrchovina)

- 5.3.4. *Javořice-dombság* (Javořická vrchovina)
- 5.3.5. *Křižanovi-dombság* (Křižanovská vrchovina)
- 5.3.6. *Felső-Svratka-vidék* (Hornosvratecká vrchovina)
- 5.3.7. *Jevišovka-dombság* (Jevišovická pahorkatina)
- 5.4. *Brnói-felföld* (Brněnská vrchovina)
 - 5.4.1. *Boskovicei-völgy* (Boskovická brázda)
 - 5.4.2. *Bobrava-dombság* (Bobravská vrchovina)
 - 5.4.3. *Morva-karszt* (Moravský kras)
 - 5.4.4. *Drahany-dombság* (Drahanská vrchovina).

- 6. *Szudétavidék* (Krkonošsko-jesenická subprovincie)
 - 6.1. *Nyugati-Szudéták* (Krkonošská oblast)
 - 6.1.1. *Luzsicei-felföld* (Horná Lužice)
 - a) *Luzsicei-dombság* (Sluknovská pahorkatina)
 - b) *Luzsicei-hegység* (Lužické hory)
 - 6.1.2. *Libereci-felföld* (Liberecká hornatina)
 - a) *Libereci-medence* (Liberecká kotlina)
 - b) *Ještěd-hegység* (Ještědsko-Kozakovský hrbet)
 - c) *Jizera-hegység* (Jizerské hory)
 - d) *Frydlanti-hegyalja* (Frydlantská vrchovina)
 - 6.1.3. *Óriás-hegység* (Krkonoše)
 - 6.1.4. *Krkonoše-hegyalja* (Krkonošské podhůří)
 - 6.2. *Középső-Szudéták* (Orlická oblast)
 - 6.2.1. *Lubawka-kapu* (Lubavská brána)
 - 6.2.2. *Broumovi-felföld* (Broumovská vrchovina)
 - 6.2.3. *Orlice-hegység* (Orlické hory)
 - 6.2.4. *Orlice-hegyalja* (Podorlická pahorkatina)
 - 6.2.5. *Kladrkői-medence* (Kladská kotlina)
 - 6.3. *Keleti-Szudéták* (Jesenická oblast)
 - 6.3.1. *Jeseník-hegyvidék* (Jeseník)
 - a) *Králiki-havas* (Králický Sněžník)
 - b) *Rychleby-hegyek* (Rychlebské hory)
 - c) *Vastag-Jeseník* (Hrubý Jeseník)
 - d) *Alacsony-Jenesík* (Nizký Jeseník)
 - e) *Odera-hegység* (Oderské vrchy)
 - 6.3.2. *Jeseník-hegyalja* (Podhorie Jeseníka)
 - a) *Hanušovicei-dombság* (Hanušovická vrchovina)
 - b) *Mohelnicei-völgy* (Mohelnická brázda)
 - c) *Zábřehi-dombság* (Zábřezská vrchovina)
 - 6.3.3. *Zlaté Hory-dombság* (Zlatohorská vrchovina)
 - 6.4. *Keleti-Szudéta-hegyalja* (Podhorie Sudety)
 - 6.4.1. *Žulovái-hegyalja* (Žulovská pahorkatina + Vidnavská nížina)
 - 6.4.2. *Hlučíni-hegyalja* (Hlučínská pahorkatina)

- 7. *Külső-kárpáti-elbőr* (Vněkarpatské sníženiny)
 - 7.1. *Morva-medence* (Moravské sníženiny)
 - 7.1.1. *Brnói-alföld* vagy *Dyje-Svratka-alföld* (Dyjsko-svratecký úval)
 - 7.1.2. *Vyškovi-kapu* (Vyškovská brána)
 - 7.1.3. *Handák-alföld* vagy *Felső-Morva-medence* (Hornomoravský úval)
 - 7.1.4. *Morva-kapu* (Moravská brána)
 - 7.2. *Ostravai-medence* (Ostravská pánev)

- 8. *Külső-Északnyugati-Kárpátok* (Vonkajšie Západné Karpaty)
 - 8.1. *Morva-Kárpátok* (Moravské Karpaty)
 - 8.1.1. *Mikulovi-hegység* (Mikulovská vrchovina)

2. ábra. Cseh–Morvaország természeti tájbeosztása. – 1 = folyó, tó, víztároló; 2 = országhatár; 3 = kerülethatár; 4 = nagytájhatár; 5 = középtájhatár; 6 = kistájhatár; 7 = kistájrésztlet határa; 8 = főváros; 9 = kerületi székhely; 10 = nagytáj száma; 11 = középtáj száma; 12 = kistáj száma; 13 = kistájrésztlet betűjele

- 8.1.2. *Žďánicei-erdő* (Žďánický les)
 - 8.1.3. *Kyjovi-dombság* (Kyjovská pahorkatina)
 - 8.1.4. *Litenčicei-dombság* (Litenská pahorkatina)
 - 8.1.5. *Chřibý*
 - 8.2. *Szlovák-Morva-határhegység* (Slovensko-moravské Karpaty)
 - 8.2.1. *Fehér-Kárpátok* (Bílé Karpaty)
 - 8.2.2. *Vizovicei-dombság* (Vizovická vrchovina)
 - 8.2.3. *Hostýn-Vsetíni-hegység* (Hostýnsko-vsetínská hornatina)
 - a) *Hostýn-hegycsoport* (Hostýnské vrchy)
 - b) *Vsetíni-hegycsoport* (Vsetínské vrchy)
 - c) *Rožnovi-völgy* (Rožnovská brázda)
 - d) *Hostýn-alji-dombság* (Podhostýnská pahorkatina)
 - 8.3. *Nyugati-Beszkiidek* (Západné Beskydy)
 - 8.3.1. *Morva-Sziléziai-Beszkiidek* (Moravskoslezské Beskydy)
 - a) *Radhošť-hegycsoport* (Radhošť)
 - b) *Polom-hegycsoport* (Malý a Velký Polom)
 - c) *Jablunkovi-völgy* (Jablunkovská brázda)
 - d) *Sziléziai-Beszkiidek* (Slezské Beskydy)
 - 8.3.2. *Morva-Sziléziai-Beszkiidalja* (Západobeskydské podhůří).
9. *Bécsi-medence* (Viedenská kotlina)
- 9.1. *Alsó-Morva-medence* (Dolnomoravský úval)
 - 9.2. *Szokolcai-dombság* (Skalická pahorkatina, Chvojnická pahorkatina)

Szlovákia természeti tájbeosztása

Szlovákia területe teljes egészében a Kárpátok térségéhez, ezen belül mintegy harmadrészen a Kárpát-medencéhez, kétharmad részben pedig a Kárpátokhoz tartozik. Alábbi beosztásunk Szlovákia hét nagytáját, valamint ezek közép- és kistájjait ismerteti (3. ábra).

1. *Bécsi-medence* = Viedenská kotlina: az Alpok és a Kárpátok közé ékelődő neogén medencének a K-i pereme érinti Szlovákiát.

1.1. *Alsó-Morva-medence* vagy *Hegyentúli-síkság* (Záhorská nížina): így nevezik Szlovákiában a Kis-Kárpátok mögött a Morva (Morava) folyóig elterülő síkvidéket.

1.1.1. *Alsó-Morva-sík* (Dolnomoravská níva).

1.1.2. *Búr-erdő* (Bôr).

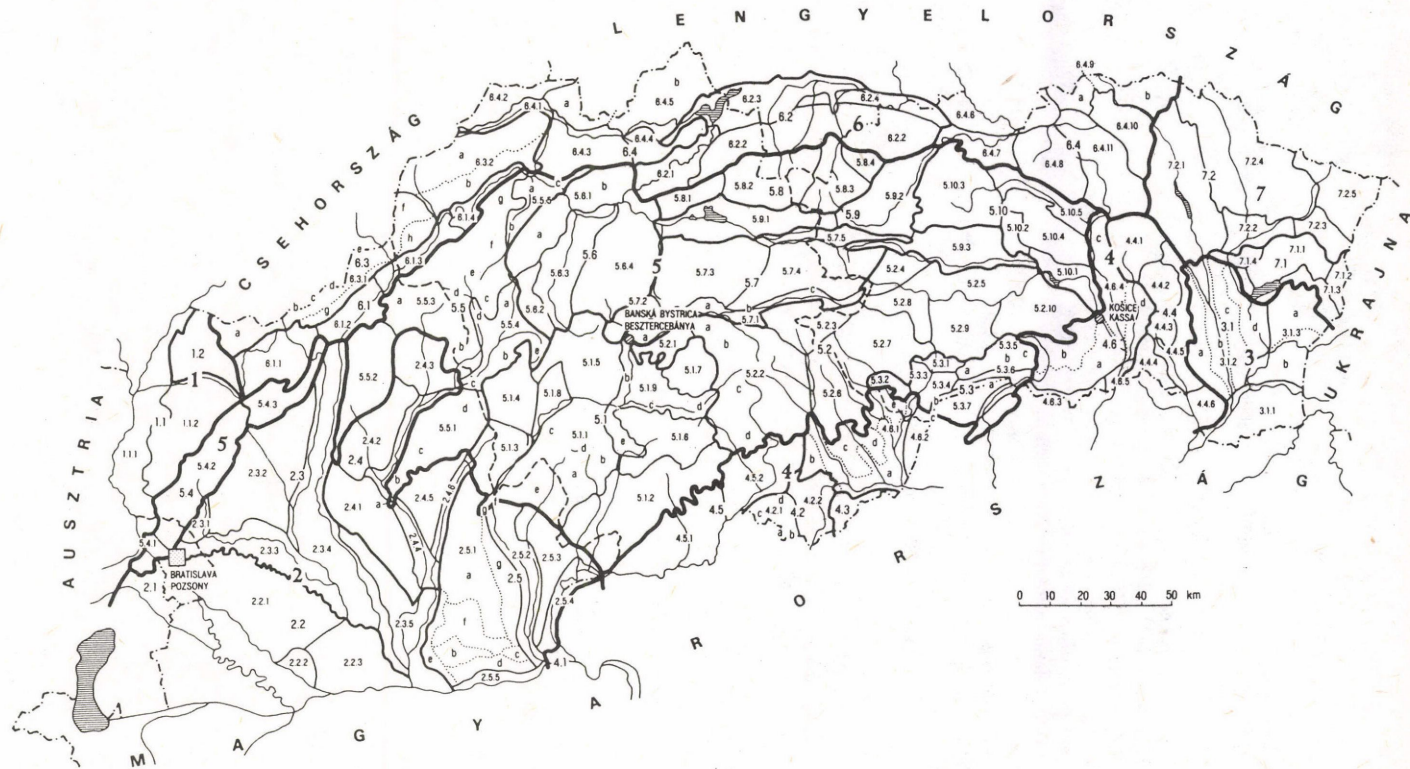
1.2. *Szokolcai-dombság* (Skalická pahorkatina, Chvojnická pahorkatina): a Fehér-Kárpátok (6.3.1.) előtéri dombsága a Miava (Myjava) völgyétől É-ra.

2. *Kisalföld* = Malá Dunajská nížina (Podunajská nížina): a Kárpát- vagy Pannon-medence ÉNy-i öblözete, a Bécsi-medencével több kapun át összefüggő neogén süllyedéktérület. Szlovákiához tartozó É-i része – az ún. Pozsonyi-hídfő kivételével – a Duna bal partjára esik: magyarul *Észak-Kisalföldnek* nevezhetjük (bár a szakirodalomban – éppen magyar kezdeményezésre! – a néprajzi jellegnek élesen ellentmondó „*Szlovák-alföld*” megjelölés is elterjedt). Az Észak-Kisalföldet a szlovák tájrendszerek egy belső, tökéletes síksági jellegű (Podunajská rovina = *Belső-Kisalföldnek* – vagy a Győri-medence analógiájára *Pozsony-Komáromi-medencének* – nevezhető) és egy külső, tökéletlen síkság jellegű középtájra (Podunajská pahorkatina = *Észak-kisalföldi-peremvidék*) osztják. Mi ehelyett a magyarországi rész beosztásával jobban összhangba hozható, részletesebb tagolást közlünk.

2.1. *Mosoni-síkság* (Mošonská nížina)

2.1.1. *Lajtazug* (Litavská nížina): ennek része az ún. *Pozsonyi-hídfő*, a Szlovákiához tartozó kis dunántúli rész.

2.2. *Csallóköz* (Žitný Ostrov): a Duna legnagyobb szigete Pozsony (Bratislava) és Komárom (Komárno) között.

3. ábra. Szlovákia természeti tájbeosztása. – A jelmagyarázatot 1. a 2. ábránál!

2.2.1. *Felső-Csallóköz* (Žitný Ostrov – horná časť): a régi Pozsony vármegyéhez tartozó felső rész.
2.2.2. *Csilizköz* (Čilizská mokrad'): a régi Győr vármegyéhez tartozó rész.
2.2.3. *Alsó-Csallóköz* (Žitný Ostrov – dolná časť): a régi Komárom vármegyéhez tartozó rész.
2.3. *Mátyusföld* (Mat'úšové země): a Csallóköztől É-ra elterülő, egykor Csák Máté birtokaihoz tartozó terület, amelynek elnevezését a természeti beosztásban a Pozsony–Zsitvatorok–Vágújhely háromszögébe eső, D-en tökéletes, É-on tökéletlen síkságra használjuk.

2.3.1. *Súr-erdő* (Šúr): mocsaras süllyedéktérület Pozsony K-i szomszédságában, a Kis-Kárpátok (5.4.2.) lábánál.

2.3.2. *Nagyszombati-hátság* (Trnavská pahorkatina): a Kis-Kárpátok DK-i előtéri hátsága.

2.3.3. *Vízköz* vagy *Födémesi-sík* (Úl'anská niva): a Csallóközi-Kis-Duna (Maly Dunaj) és a Fekete-víz (Čierna voda) közötti sík; É-ról a Nagyszombati-hátsággal határos.

2.3.4. *Alsó-Vágmenti-sík* (Dolnovožská niva): a Vág (Váh), a Dudvág (Dudvák) és a Vág-Duna (Váh-Dunaj) ártéri síkja Vágújhely (Nové Mesto nad Váhom) és Komárom között.

2.3.5. *Érsekújvári-sík* (Novozámocké pláňavy): az előbbi K-i szomszédságában, a Nyitra (Nitra) és a Zsitva (Žitava) völgynyílásában elterülő teraszos sík.

2.4. *Nyitraidéki-hátság* (Nitrianska pahorkatina): a Tribecs-hegységet (5.5.1.) három oldalról körülvevő, a Nyitra és a Zsitva völgyével tagozott kavicstakarós félsíkság.

2.4.1. *Nyitrai-hátság* (Nitrianska tabuľa): a Vág és a Nyitra között, a Galgóc (Hlovovec)–Üzbég (Zbehy) vonaltól D-re elterülő alacsony hátság.

2.4.2. *Radosnai- vagy Nyitrabajnai-hátság* (Bojnianska pahorkatina): az Inóc (Inovec) (5.5.2.) DK-i előterében elterülő hátság.

2.4.3. *Báni-öblözet* (Bánovská pahorkatina): a Bebrava folyó mentén az Inóc és a Sztrázso (Strážov)-hegység (5.5.3.) közé nyúló félmedence, a Kisalföld legészakibb nyúlványa.

2.4.4. *Nyitramenti-sík* (Nitrianská niva): a Nyitra völgy síkja Simony (Partizánske) és Érsekújvár (Nové Zámky) között; a Nyitrai-szűkület *Közép- és Alsó-Nyitramentére* osztja (Stredonitrianská niva, Dolnonitrianská niva).

2.4.5. *Zoboralja vagy Zsitvamenti-hátság* (Žitavská pahorkatina): a Nyitra és a Zsitva között, a Zobor–Tribecs-hegység DK-i előterében elterülő, patak völgyekkel tagolt hátság.

2.4.6. *Zsitvamenti-sík* (Žitavská niva).

2.5. *Kelet-Kisalföld* (Malá Dunajská kotlina – východná časť): e néven foglaljuk össze a Kisalföldnek a Zsitva völgyétől a vulkáni hegységek (4.1., 5.1.) lábáig terjedő K-i részét, hozzávéve a Zsitvatoroktól a Visegrádi-szoros bejáratáig terjedő Esztergomi-Duna-völgyet is.

2.5.1. *Garammenti-hátság* (Pohronská pahorkatina): a Zsitva, a Duna és a Garam (Hron) által közrefogott, a peremeken teraszokkal szegélyezett hátság. Részei:

- a) *Barsbesei-hátság* (Bešianska pahorkatina)
- b) *Bátorkeszi-hát* (Chrbát)
- c) *Bélai-dombok* (Belianske kopce)
- d) *Búcsi-teraszok* (Búcske terasy)
- e) *Ógyallai-teraszok* (Hurbanovské terasy)
- f) *Kürti-teraszok* (Strekovské terasy)
- g) *Nagysallói-teraszok vagy Garammenti-tábla* (Hronská tabuľa)

2.5.2. *Alsó-Garam síkja* (Dolnohronská niva): a Garam és a Szikince (Sikenica) völgy síkja a Szlovák-kaputól (Slovenská brána) a Garam torkolatáig.

2.5.3. *Ipolymenti-hátság* (Ipeľ'ská pahorkatina): a Szikince és az Ipoly közötti hátság.

2.5.4. *Alsó-Ipoly síkja* (Dolnoipeľ'ská niva): az Ipoly teraszos síkja Ipolyságtól (Sahy) az Ipoly völgyét a Garaméval összekötő Bajtai-kapuig (Bajtavská brána); a kistáj egy része – az Ipoly bal partján – Magyarországhoz tartozik.

2.5.5. *Esztergomi-Duna-völgy* (Ostrihomská niva): a Duna völgy síkja a magyarországi Gerecse, Pilis és Visegrádi-hegység, ill. a szlovákiai Garammenti-hátság (2.5.1.) között.

3. *Alföld* (Nagy-Magyar-Alföld) = Vel'ká Dunajská kotlina: a Kárpát-medence központi nagytájának az ÉK-i szöglete érinti Szlovákia DK-i részét; ennek neve: *Kelet-szlovákiai-alföld* (Východoslovenská nížina) vagy *Tiszai-Alföld* (Potiská nížina). A szlovák beosztások egy peremi, hordalékkúpokból álló tájat (Východoslovenská pahorkatina) és egy központi, tökéletes síkság jellegű tájat (Východoslovenská rovina) különböztetnek meg. Mi az előbbi kisebb részletek kivételével magyarországi és romániai analógiák alapján a

szomszédos hegyvidéki tájakhoz kapcsoljuk; az utóbbit egyetlen középtáj, a négy országot – Szlovákia, Magyarország, Ukrajna (Kárpátalja), Románia – érintő Felső-Tisza síksága részének tekintjük.

3.1. *Felső-Tisza síksága*, szlovákiai része a *Kelet-szlovákiai-síkság* (Východoslovenská rovina, Potiská rovina), ezen belül a következő kistájak érintik Szlovákiát:

3.1.1. *Bodrogköz* (Medzibodrocké pláňavy), szlovákiai része az ún. *Felső-Bodrogköz*, a királyhelmecci (Kráľovský Chlmec) és a nagykövesdi (Veľké Kamence) vulkáni szigethegységekkel.

3.1.2. *Zempléni-öblözet* (Zemplínska rovina): az Eperjes–Tokaji-hegyvidék (4.3.) és a Vihorlát (7.1.) közé nyúló síksági öblözet az Ondava (Ondava), a Tapoly (Topľ'a) és a Laborc (Laborec) mentén. Részei:

- a) *Töketerebesi-sík* (Třebišovská tabuľ'a) – Ny-on
- b) *Ondava–Tapoly-sík* (Ondavská rovina) – a Varannói-kapu (Vranovská brána) alatti ártéri sík
- c) *Pazdicsi-hát* (Pozdišovský chrbát) – az Ondava és a Laborc völgye közötti magasabb sáv
- d) *Laborc-sík* (Laborecká rovina) – a Laborc völgyéjéig Órmező (Strážske) alatt

3.1.3. *Ungi-öblözet* vagy *Ungvidéki-sík* (Užská rovina): az Ung völgynyílása, a Kárpátalja területére eső Ungvári-kapu előtt elterülő síkság az Ung alsó folyása mentén. Részei:

- a) *Szobranci-sík* (Sobrancecká rovina) a *Szenna-mocsárral* (Senianska mokrad')
- b) *Nagykapósi-sík* (Kapušíanske pláňavy)

4. *Északi-középhegység*: magyar tájbeosztásokban Magyarország É-i hegyvidékét e név alatt foglaljuk össze, megemlítve, hogy

- a) egyes részei átnyúlnak Szlovákiába,
- b) a középhegység jellegét meghatározó neogén vulkáni hegységek voltaképpen az Északnyugati-Kárpátok belső vulkáni vonulatát képezik.

Szlovák tájbeosztásokban e terület szlovákiai folytatása – nevezetesen a Dunakanyari-hegyvidék, a Karancs–Medves-vidék, az Eperjes–Tokaji-hegyvidék, valamint az Északi-középhegységi-medencesor szlovákiai részei – általában a Belső-Nyugati-Kárpátok (Vnúťorné Západné Karpaty) fogalmába esnek, de némi megkülönböztetéssel; amennyiben

a) az Északi-középhegységhez sorolt hegységek – bár Szlovákia területét több egymástól elkülönült darabjuk érinti – Matransko-slanská oblast' („Mátra–Szalánci-” vagy Mátra–Zempléni-hegyvidék) címszó alá vonódnak össze,

b) a medencesor – bár ugyancsak megszakítással – szintén összetartozik Lučensko–košická zníženina (Losonc–Kassai-medencesor) néven.

Az Északi-középhegység – amelynek szlovák megfelelője a Matransko-slanské stredohorie lehet – önálló nagytáj, egyben a Kárpátok és a Kárpát-medence átmenete a következők miatt:

1. Része az Alföld és a Kisalföld közötti válaszfalnak, amelyet egyes beosztások – a Dunántúli-középhegységet is ideértve – Magyar-középhegység néven emlegetnek.

2. Alacsonyabb domborzati szintet képvisel, mint a tőle É-ra emelkedő „igazi” kárpáti hegyvidék – az 1000 m-t csak a Simonka (1092 m, az Eperjes–Tokaji-hegységben) és a Kékestető (1015 m, a Mátrában) haladja meg.

3. Az Északi-középhegységi-medencesor Ipolyságtól Kassáig olyan folyosót képez, amely a tőle D-re húzódó, meglehetősen szakadozott és geológiailag is heterogén (a vulkanitok mellett paleozoós és mezozoós mészkőhegységekkel tarkított) hegyvonulatot határozottan elkülöníti az É-i szomszédságtól.

Mindezek alapján Szlovákia tájbeosztásába is felvesszük az Északi-középhegységet, bár jobb elnevezés is elképzelhető volna (pl. PRINZ GY. et al. 1935. nyomán a Mátraerdő; vagy a Dunántúli-középhegység analógiájára a Duna–Tisza-közi-középhegység, ill. a Szlovák–morva-határhegység analógiájára a Magyar–szlovák-középhegység). A rövidség miatt azonban meg is maradhat az Északi-középhegység, amelynek a szlovák tájszemléletben éppen a Južné stredohorie („Déli-középhegység”) felelne meg, ezzel is példát adva a tájfelnevezéseknek a névadó nép nézőpontjától is függő relativitásra.

4.1. *Dunakanyari-hegyvidék*

4.1.1. *Helembai-hegység* (Burda): a Dunakanyar neogén vulkáni hegyvidékének az Ipoly–Duna szögébe eső kis része tartozik Szlovákiához.

4.2. *Karancs–Medves-vidéke*: etájegységet egyes beosztások az Északi-középhegységi-medencesorhoz, mások – így a Cerová vrchovina névből ítélhetően a szlovákok is – a Cserháthoz sorolják. É-i része tartozik Szlovákiához.

4.2.1. *Karancsvidék* (Karančská vrchovina): a magyar–szlovák határon emelkedő névadó hegy és környéke. Részei:

- a) *Karancs* (Karanč)
- b) *Sátoros* (Šiator)
- c) *Mucsényi-dombság* (Mučínska vrchovina)
- d) *Füleki-medence* (Fil'akovská brázda)

4.2.2. *Medvesvidék* (Medvešská vrchovina): szlovákiai része az *Ajnácskői-hegység* (Hajnáčska vrchovina), a Gortva völgyében fekvő *Básti-medencével* (Baštianska kotlina).

4.3. *Bükkvidék*: a Bükk-hegység (Bukové hory) vidékéhez számítjuk É-on a Sajó (Slaná) és a Rima (Rimava) völgyéig terjedő neogén dombvidéket is, amely kis darabon benyúlik Szlovákia területére.

4.3.1. *Ózd–Pétervására-, Heves–Borsodi- vagy Sajó-jobbparti-dombság*: szlovákiai része *Gömörpéterfali-dombság* (Petrovská vrchovina) néven szerepel, szlovák beosztásokban az előző középtájhoz (4.2.) kapcsolják.

4.4. *Eperjes–Tokaji-hegyvidék* vagy *Zempléni-hegység*: szlovákiai része *Szalánci-hegység* (Slanské vrchy) néven szerepel. A történeti Zemplént Sárosról és Abaujtól elválasztó vulkáni vonulatnak az É-i fele tartozik Szlovákiához. Egyes beosztások (pl. HUNFALVY J. 1863) az Északkeleti-Kárpátokhoz sorolják. Szlovákiai része hat kistájrara osztható:

4.4.1. *Simonka-hegységcsoport* vagy *Eperjesi-hegység* (Šimonka, Prešovské vrchy): É-on, Eperjes (Presov) közelében, a Simonka hegycsúccsal.

4.4.2. *Makovica-hegységcsoport* (Makovica): az előbbtől D-re.

4.4.3. *Bagota-hegységcsoport* (Bogota): az előbbtől D-re, a Dargói- és a Szalánci-hágó (Dargovské a Slanské sedlo) között.

4.4.4. *Milic-hegységcsoport* (Milič): az előbbtől D-re, a magyar-szlovák határon emelkedő Nagy-Miliccel (896 m).

4.4.5. *Gálszécsi-hegylálya* (Podslanská pahorkatina): a hegységnek a Zempléni-öblözetre (3.1.2.) néző lejtővidéke; szlovák beosztások a Kelet-szlovákiai-alföld peremvidékénél (Východoslovenská pahorkatina) tárgyalják.

4.4.6. *Zempléni-szigethegység* (Zemplínske vrchy): palcozós szigetrög, a vulkáni hegysortól a Ronyva völgye (Roňavská brána = „Ronyva kapu”) választja el.

4.5.–4.6. *Észak-középhegységi-medencesor* (Lučensko-košická zníženina): két középtájra osztjuk, ami azonban nem felel meg az országhatárhoz igazodó szlovák beosztások két középtájának; ezek megkülönböztetnek a) *Dél-szlovákiai-medencét* (Juhoslovenská kotlina) Ipolyságtól az aggteleki országhatárig; és b) *Kassai-medencét* (Košická kotlina) a hidasnémeti országhatártól É-ra.

4.5. *Nógrádi-medence* vagy *Ipoly-medence* (Ipel'ská kotlina): az Ipolysági-kaputól az Ipoly és a Sajó közötti vízválasztóig terjed.

4.5.1. *Balassagyarmati-medence* vagy *Alsó-Nógrádi-medence* (Dolnonovohradská kotlina): a medence alsó fele a Rárósmúlyadi-szűkületig. A Kürtös (Krtíš) patak völgye a medence Szlovákiához tartozó Ipoly-jobbparti részét a *Csábi-* (Čebovská pahorkatina) és a *Nógrádszentpéteri-dombságra* (Pötörská pahorkatina) osztja.

4.5.2. *Losonci-medence* vagy *Felső-Nógrádi-medence* (Lučenská kotlina, Hornonovohradská kotlina): a Nógrádi-medence felső része; az *Ipoly-teraszokon* (Ipel'ské terasy) kívül a *Jelšöci-* (Jelšovská pahorkatina) és a *Poltári-dombság* (Poltárská pahorkatina) osztja.

4.6. *Sajó–Hernád-medence*: e néven foglaljuk össze az Északi-középhegységi-medencesornak a Rimaszombat (Rimavská Sobota)–Miskolc–Kassa–Eperjes tengelyre felfűződő K-i részét, amely a történeti Gömör–Kishont, Borsod, Abauj–Torna és Sáros megyékhez tartozott. E kiterjedt és változatos tájat a Miskolci-kapuzhoz konvergáló vízhálózat fogja egységbe. Szlovákiai részei az országhatár kijelölése miatt két külön folton helyezkednek el. A középtáj ilyen formában a szlovák beosztásokban nem szerepel (Slansko–hornádska kotlina vagy Gemersko–šarišská zníženina néven volna nevezhető).

4.6.1. *Gömöri-medence* vagy *Rima–Sajó-medence* (Gemerská kotlina, Rimavská kotlina). Réselei:

a) *Gömöri-teraszok* (Gemerské terasy) a Sajó, a Rima, a Balog (Blh) és a gömöri Túróc (Turiec) völgyében.

b) *Osgyáni-dombság* (Oždianska pahorkatina): az Ipoly és a Sajó vízválasztóját hordozó dombság a Rima-völgyétől Ny-ra.

c) *Baktai-dombság* (Baktianska pahorkatina): a Rima és a Balog völgye között.

d) *Vályi-dombság* (Valická pahorkatina): a Balog és a Túróc völgye között.

e) *Licei-dombság* (Licinská pahorkatina): a medence É-i öblözete a Túróc völgyétől É-ra, a Murány-patak (Muráň) völgynyílásával.

4.6.2. *Sajóbalparti-domság*: a Sajó és a Bódva között elterülő, É-on a Gömör–Tornai-karszttal érintkező dombvidék; Ny-i szegélye tartozik Szlovákiához, ahol egyszerűen „Gömöri-domságnak” (Gemerská pahorkatina) nevezik.

4.6.3. *Cserhát*: a Bódva (Bodva) és a Hernád (Hornád) közötti alacsony dombvidék, É-i szegélye tartozik Szlovákiához, ahol „Abauji-domságnak” (Abovská pahorkatina) nevezik.

4.6.4. *Kassai-medence* (Košická kotlina): a Hernád és a Tarca (Torysa) völgymedencéje. Részei:

- a) *Kassai-sík* (Košická rovina) a *Kanyapta-mocsárral* (Mokrad' Kaňapta)
- b) *Kassai-hegyalja* (Košické podhorie)
- c) *Alsó-Tarca-völgy* (Toryská pahorkatina)
- d) *Ósva völgye* (Olšavska pahorkatina)

4.6.5. *Abauji-medence* (Abovská kotlina): a Hernád völgymedencéje a Cserhát ÉK-i sarkát az Ósva (Olšava) torkolatával összekötő vonaltól D-re; legészakibb darabja tartozik Szlovákiához.

5. *Belső-Északnyugati-Kárpátok* = Vnútorné Zapadne Karpaty. Szlovákia központi fekvésű nagytája, amelyet D-en az Északi-középhegységi-medencesorral, É-on a Kárpátok szirtövével (Pienini-öv) zárunk le. DNY-i hegységei sziget-, ill. félszigetszerűen emelkednek ki a Bécsei-medence és a Kisalföld között, ill. nyúlnak be a Kisalföld öblözetei közé.

5.1. *Selmeci-körhegység* (Slovenské stredohorie = „Szlovák-középhegység”) az Északnyugati-Kárpátok legnagyobb összefüggő vulkáni hegyvidéke, amelyet SZABÓ J. múlt századi javaslata nyomán jelölünk a Selmecbánya (Banská Štiavnica) körüli fekvésére utaló névvel.

5.1.1. *Selmeci-hegység* (Štiavnické vrchy): a középtáj központi fekvésű kistája. Részei:

- a) *Szitnya-hegycsoport* (Sitnianska vrchovina)
- b) *Szkalka-hegycsoport* (Skalka)
- c) *Hodrusbányai-hegycsoport* (Hodrušská homatina)
- d) *Selmeci-medence* (Štiavnická kotlina)
- e) *Báti-öblözet* (Bátovská pahorkatina)
- f) *Szlovák-kapu* (Slovenská brána) – a Garam völgynyílása
- g) *Kozmályi-dombok* (Kozmálovské vršky) – a Garam jobb partján, a hegység főtömegétől a Szlovák-kapu választja el.

5.1.2. *Korponai-erdő* (Krupinská planina)

5.1.3. *Újbányai-hegység* (Pohronsky Inovec = „Garammenti-Inóc”)

5.1.4. *Madaras* (Vtáčnik).

5.1.5. *Körmöci-hegység* (Kremnické vrchy)

5.1.6. *Jávoros* (Javorie) – K-i csoportja az *Osztrovszki-hegység* (Ostrôžky)

5.1.7. *Zólyomi-Polyána* (Pol'ana)

5.1.8. *Garamszentkereszti-medence* (Žiarska kotlina)

5.1.9. *Zólyomi-medence* (Zvolenská kotlina). Részei:

- a) *Besztercebányai-völgymedence* (Bysrické podolie)
- b) *Szliácsi-völgymedence* (Sliacská kotlina)
- c) *Nagyszalainai-részmedence* (Slatinská kotlina)
- d) *Gyetvai-részmedence* (Detvianska kotlina)
- e) *Tótpelsőci-medence* (Pliešovská kotlina)

5.2. *Gömör–Szepesi-érchegység* vagy *Szlovák-érchegység* (Slovenské rudohorie): Szlovákia legváltozatosabb felépítésű hegyvidéke, amelynek tagolása és lehatárolása több szempontból is problematikus. A Ny-on kristályos, K-en paleozóos képződményekből felépülő főtömegére É-on és D-en mezozóos mészkőköpeny borul, helyenként – a Ny-i részen – neogén vulkanitok is jelentkeznek. A D-i mészkőköpenyt Gömör–Tornai-karszt néven külön középtájnak vesszük, noha számos beosztás a Gömör–Szepesi-érchegység részének tekintti. Hozzávesszük a Gömör–Szepesi-érchegységhez Ny-on a mezozóos Póniki-hegyeket (egyes beosztások ezt a Zólyomi-medencéhez kapcsolják). A K-en elhelyezkedő kristályos–mezozóos Branyiszkót és a Fekete-hegyeket a Szepes–Sárosi-hegyvidék (5.10.) részeként ismertetjük. Így a Gömör–Szepesi-érchegységet É-on a Garam és a Hernád völgye, K-en a Csermely-völgyi-törés, D-en az Északi-középhegységi-medencesor (4.5., 4.6.) és a közbeekelődő Gömör–Tornai-karszt (5.3.), Ny-on a Selmeci-körhegységhez (5.1.) sorolt vulkáni hegységek és a Zólyomi-medence határolja. Beosztása a geológiai alapú szlovák rendszerekben a következőképpen történik:

- a) *Vepor-hegyvidéknek* (Veporské vrchy) tekintik az ÉNy-i krisztallikumot.

b) *Gömör–Szepesi-karszt* (Spišsko–gemerský kras) néven foglalják össze az É-i mészkőköpenyt; e két egységet DK-en a Murányi-töréssel zárják le.

c) *Sztolica- és Rőcei-hegység* (Stolické vrchy, Revúcka vrchovina) néven szerepel a Murányi-töréstől D-re, a Sajó felső völgyétől és a Gömör–Tornai-karszttól (Slovenský kras) Ny-ra eső változatos felépítésű, D felé lejtő hegyvidék.

d) *Volovec-hegység* (Volovské vrchy) néven szerepel – a Rozsnyó (Rožňava) fölötti Ökörhegyről (Volovec) elnevezve – a Sajó felső völgyétől K-re eső, zömmel paleozoos képződményekből felépülő hegyvidék. E tagolást több ponton módosítva mi részletesebb és a hagyományokhoz jobban igazodó kistájbeosztást közlünk.

5.2.1. *Póniki-hegyek* (Pônická vrchovina): a Zólyomi-medencébe (5.1.9.) ékelődő alacsony hegyvidék.

5.2.2. *Vepor-hegység* (Veporské vrchy): a Breznóbányát (Brezno) Rimaszombattal összekötő vasúttól Ny-ra eső hegységész. Részei:

a) *Libetbányai-hegycsoport* (Čierťaz)

b) *Klenóci-hegycsoport* (Klenovské vrchy)

c) *Sziklai-fennsík* (Sihlianska planina)

d) *Málnapataki-hegycsoport* (Máľinské vrchy)

5.2.3. *Murányi-fennsík* (Muránska planina): a Breznóbánya–Tiszolc (Tisovec)–Garamfő (Telgárt) háromszög, amely magában foglalja az É-i mészkőköpeny Ny-i részét is.

5.2.4. *Szlovák-paradicsom* vagy *Sztracennai-fennsík* (Slovenský ráj, Stratenská hornatina): az É-i mészkőköpeny K-i része a Dobsinai-jégbarlanggal és a Hernád-áttöréssel.

5.2.5. *Gálmus-hegység* (Galmus, Hnilecké vrchy): a Gölnic (Hnilec) és a Hernád völgye között.

5.2.6. *Ratkói-hegység* (Ratkovské vrchy): a Rima és a Murány völgye között.

5.2.7. *Rőcei- vagy Sztolica-hegység* (Revúcke vrchy, Stolické vrchy): a Murány és a Sajó felső völgye között, az 1476 m-es Sztolicával (Stolica).

5.2.8. *Dobsinai-hegység* (Dobšinské vrchy): a Sajó és a Gölnic felső völgye között, K-en a Szulovai-hágóig.

5.2.9. *Rozsnyói-hegység* (Rožňavské vrchy): az előbbtől K-re, a Szomolnoki-völgyig és a Stószai-hágóig. Részei:

a) *Ökörhegy–Aranyasztal csoportja* (Volovec–Zlatý stôľ)

b) *Pipityke csoportja* (Pipitka)

5.2.10. *Kassai-hegység* (Košické vrchy): az előbbtől K-re, a Szomolnok (Smolník)–Margitfalva (Margecany)–Kassa háromszögben; K-i lezárása a Csermely-völgyi-törés

5.3. *Gömör–Tornai-karszt*, szlovákiai része a *Déli-szlovákiai-karszt* (Slovenský kras): a Gömör–Szepesi-érchegység alacsonyabb D-i mészkőköpenye. Részei Szlovákiában:

5.3.1. *Rozsnyói-medence* (Rožňavská kotlina)

5.3.2. *Jolsvai-karszt* (Jelšavský kras) a *Konyár-fennsíkkal* (Koniarska planina)

5.3.3. *Pelsőci-Nagy-hegy* (Plešivská planina)

5.3.4. *Szilicei-fennsík* (Silická planina).

5.3.5. *Szádelői-karszt* (Zádielský kras). Részei:

a) *Tornai-Felső-hegy* (Horný vrch)

b) *Kis-erdő* vagy *Áji-fennsík* (Hájska planina)

c) *Felső-erdő* vagy *Jászói-fennsík* (Jasovská planina)

5.3.6. *Tornai-medence* (Turnianska kotlina).

5.3.7. *Aggteleki-karsztbót*

a) *Tornai-Álsó-hegy* (Dolný vrch) É-i oldala

b) *Haragistya-fennsík* É-i és Ny-i oldala

c) *Aggteleki-fennsík* Ny-i vége

5.4. *Kis-Kárpátok* (Malé Karpaty): az Északnyugati-Kárpátok kristályos–mezozoos vonulatának Ny-i kezdőtárgya, a Bécsi-medence (1.) és a Kisalföld (2.) között válaszfalat képező alacsony középhegység. Hozzá tartozik a Duna által levágott, osztrák területen fekvő *Hainburgi-rög* is.

5.4.1. *Dévényi-hegycsoport* (Devínske Karpaty): a *Dévényi-tető* (Devínska kobyľa) elkülönülő röge a *Dévényi-kapu* (Porta Hungarica, Devínska brána – a Duna áttörése) és a *Lamacsi-kapu* (Lamačská brána) között.

5.4.2. *Bazini-hegycsoport* (Pezinské Karpaty): a hegység fő tömege az előbbtől ÉK-re a Nadas–Jablanci-hágóig.

5.4.3. *Berezó–Nedző-hegycsoport* (Brezovské Karpaty): a hegység elkeskenyülő É-i része a Nádas–Jablanci-hágótól Vágújhelyig.

5.5.–5.9. *Fátra–Tátra-vidék* (Fatransko–tatranská oblast’): e néven foglalják össze az Északkeleti-Kárpátok kettős kristályos vonulatát, a közbeékelte medencékkel együtt. A Vág völgyétől a Szepességig terjedő területet több középtájra bontjuk.

5.5. *Nyitra–Zsolnai-hegyvidék* (Nitriansko–Žilinská oblast’): e névvel illetjük a Kis-Fátra DNy-i előhegységeit, medencékkel együtt; a Tribecs a belső, a többiek a külső kristályos vonulathoz számíthatnak. E részletesen tagolt hegyvidékre középtáj szintű megjelölés nincs, a kistájbeosztás is meglehetősen bizonytalan; megkockáztatjuk javaslatként az *Elő-Fátra* (Predfatranská oblast’) név bevezetését.

5.5.1. *Tribecs-hegység* (Tribec’): a Nyitravidéki-hátságba félszigetként benyúló kristályos-mezozóos hegység. Részei:

- a) *Nyitrai-dombok* (Nitrianske vršky) – a Nyitra folyó jobb partján
- b) *Zobor-hegycsoport* (Zobor)
- c) *Tribecs-hegycsoport* (Vel’ký Tribeč)
- d) *Razgyel-hegycsoport* (Rázdiel)

5.5.2. *Inóc-hegység* (Považský Inovec = „Vágmenti-Inóc”).

5.5.3. *Sztrázsó-hegység* (Stražovská vrchovina). Részei:

- a) *Trencsényi-hegycsoport* (Trenčianska vrchovina)
- b) *Szárász-Magura* (Suchá Magura, Nitrické vrchy)
- c) *Kis-Magura* (Malá Magura)
- d) *Bélapataki-medence* (Belianska kotlina)
- e) *Központi-Sztrázsó* vagy *Zsolti-hegycsoport* (Zliechovská hornatina), az 1213 m-es Sztrázsó

(Strážov) hegygel.

- f) *Deményi-medence* (Domaňžská kotlina)
- g) *Szulyó–Manini-hegycsoport* (Súl’ovské vrchy) a *Manini-szirtekkel* (Manínske skaly)

5.5.4. *Felső-Nyitrai-medence* (Hornonitrianská kotlina). Részei:

- a) *Privigyei-medence* (Prievidzská kotlina)
- b) *Cégelyi-hegyalja* (Cigľ’ianske predhorie)
- c) *Oszlányi-medence* (Oslianska kotlina)
- d) *Divéki-öblözet* (Diviacka kotlina)
- e) *Nyitrabányai-öblözet* (Handlovská kotlina)

5.5.5. *Zsolnai-medence* (Žilinská kotlina). Részei:

- a) *Zsolnai-domság* (Žilinská pahorkatina)
- b) *Rajec völgye* (Rajecké podolie)
- c) *Várna völgye* (Varínske podolie)

5.6. *Fátravidék* (Fatranská oblast’): ideszámítjuk a Túróci-medencét és hegységkeretét.

5.6.1. *Kis-Fátra* (Malá Fatra): a Túróci- és a Zsolnai-medencét elválasztó hegység, amelyet a Vág Sztracsényi-szorosa két részre oszt. Részei:

- a) *Mártoni-havasok* (Martinske hol’e, Lúčanská Fatra) (D-en).
- b) *Kriván-Fátra* (Krivánska Fatra) (É-on).

5.6.2. *Zsár-hegység* (Žiar): a Túróci- és a Felső-Nyitrai-medence választóhegysége.

5.6.3. *Túróci-medence* (Turčianska kotlina): a Vág és a Túróc (Turiec) völgymedencéje.

5.6.4. *Nagy-Fátra* (Vel’ká Fatra): a Túróci- és a Liptói-medencét elválasztó hegység; hozzászámítjuk a Vág és az Árva szögét kitöltő *Síp-hegycsoportot* (Šípská Fatra) is.

5.7. *Alacsony-Tátra vidéke* (Nízkotatranská oblast’)

5.7.1. *Felső-Garami-medence* (Horechonské podolie). Részei:

- a) *Lopéri-medence* (Lopejska kotlina)
- b) *Brezsnóbányai-medence* (Breznianska kotlina)
- c) *Felső-Garam-völgy* (Hel’pianske podolie)

5.7.2. *Óhegyi-Tátra* (Starohorské vrchy): az Alacsony-Tátra DNy-i előhegysége, a Hédeli-hágótól Ny-ra.

5.7.3. *Nyugati-Alacsony-Tátra* (Ďumbierske Tatry = „Gyömbér-Tátra”): a Hédeli- és az Ördöglakodalma-hágó közötti hegységész.

5.7.4. *Keleti-Alacsony-Tátra* (Kráľ’ovohol’ské Tatry = „Királyhegyi-Tátra”): az Ördöglakodalmától (Čertovica) K-re eső hegységész.

5.7.5. *Kecskehát* (Kozie Chrbty): az Alacsony-Tátra ÉK-i előhegysége a Fekete-Vág (Čierný Váh) és a Hernád völgyétől É-ra.

5.8. *Magas-Tátra vidéke* (Vysokotatranská oblasť)

5.8.1. *Kócs-hegység* (Chočské vrchy): a Liptói- és az Árvai-medencét elválasztó mészkőhegység.

5.8.2. *Nyugati-Tátra* vagy *Liptói-havasok* (Zapadné Tatry).

5.8.3. *Magas-Tátra* (Vysoké Tatry): a Kárpátok legmagasabb hegysége.

5.8.4. *Bélai-Tátra* (Belianske Tatry): a Magas-Tátra ÉK-i előhegysége. A Liptói-havasok és a Magas-Tátra É-i oldala részben Lengyelországhoz tartozik; ez a hegység rész a *Lengyel-Tátra*.

5.9. *Liptó-Szepesi-medence* (Podtatranská kotlina = „Tátraalji-medence”): a Fátra-Tátra-vidék legnagyobb összefüggő medencerendszere; három része háromfelé folyik le.

5.9.1. *Liptói-medence* (Liptovská kotlina): a Vág felső völgymedencéje a Magas- és az Alacsony-Tátra között.

5.9.2. *Felső-Szepesség* vagy *Poprádi-medence* (Popradská kotlina): a Poprád (Poprad) felső völgymedencéje.

5.9.3. *Alsó-Szepesség* (Hornádska kotlina = „Hernád-medence”): a Hernád felső völgymedencéje.

5.10. *Szepes-Sárosi-hegyvidék* (Spišsko-šarišská vrchovina)

5.10.1. *Fekete-hegyek* (Čierna hora): a Csermely-völgyi-töréstől K-re eső hegység, a Hernád szorosával.

5.10.2. *Branyiszko-hegység* (Branisko): Szepes-Sárostól elválasztó hegység a nevezetes Branyiszko-hágóval.

5.10.3. *Lőcsei-hegység* (Levočské vrchy): belső-kárpáti flisből felépülő hegység Szepes és Sáros határán.

5.10.4. *Szinyei-dombság* (Šarišská vrchovina = „Sárosi-dombság”)

5.10.5. *Felső-Tarca-völgy* (Šarišské podolie = „Sárosi-völgy”): az Északi-középhegységi-medencesor folytatását képező Felső-Tarca-völgyet Eperjes városai számítjuk, amelynek É-i szomszédságában az Eperjes-Tokaji-hegységhez is kapcsolható vulkáni hegyek szűkítik a völgyfolyosót: az Eperjesi-érhegy (Stráže) és a Sárosi-várhegy (Šarišský vrch).

6. *Külső-Északnyugati-Kárpátok* = Vonkajsie Západné Karpaty:

E nagytáj az Északnyugati-Kárpátok Szirtövét (Pienini-öv) és homokkőövezetét (Flisöv) foglalja magában – a homokkőövből kivéve a Szirtöv belső oldalára eső flisképződményeket a Liptó-Szepesi-medence (5.9.) és a Szepes-Sárosi-hegyvidék (5.10.) területén. A nagytáj D-i határát általában a Szirtöv jelöli, a Magas-Tátra É-i előterében azonban a magashegység lábánál húzzuk meg a nagytájhatárt; itt tehát a „belső-kárpáti flis” egy része is a Külső-Kárpátokhoz kerül. A Külső-Északnyugati-Kárpátoknak csak kisebb része tartozik – két darabban – Szlovákiához; Ny-i része cseh (morva), É-i része lengyel terület. A nagytáj K-i lehatárolására – ami egyet jelent az Északnyugati- és az Északkeleti-Kárpátok közötti határ megvonásával – több változat ismeretes.

6.1. *Közép-Vág-völgyi-medencesor* (Stredopovažské podolie): több száz mészkőszirttel ékesített medencesor, amelyhez Ny-on a Miavai-dombságot is hozzászámítjuk.

6.1.1. *Miavai-dombság* (Myjavská pahorkatina): a Kis-Kárpátok és a Fehér-Kárpátok közé ékelődő völgyesség.

6.1.2. *Trencsényi-medence* (Trenčianska kotlina)

6.1.3. *Illavai-medence* (Ilavská kotlina)

6.1.4. *Vágbesztercei-medence* (Považskobystrická kotlina)

6.2. *Északi-Tátraalja* (Severotatranské podhorie): e néven foglaljuk össze a Magas-Tátra és a Beszkidek között húzódó folyosó területét, amelynek Ny-i részére a történelmi Árva vármegye szerveződött, középső része Nowy Targ és Zakopane központokkal Lengyelországhoz tartozik, K-i része pedig Szepes vármegye É-i szöglete volt. A folyosó jellegű tájnak mintegy a tengerét képezik az Árva völgyében és a Pieninekben sorakozó mészkőszirtok. Ezek vonalán belül a belső-kárpáti (podhalei) flis övezete, a vonalon kívül az alluviummal kitöltött Árva-Nowyargi-medence húzódik. Az Árvai- és a Nowyargi-medence között csak alacsony völgyi vízválasztó húzódik, amely – bár az európai fő vízválasztót hordozza – legfeljebb kishatárnak volna tekinthető; mivel a szlovák-lengyel határ mai vonala belehasít magába az Árvai-medencébe, a Felső-Árvai-medence két ország között oszlik meg, míg a Nowyargi-medence teljes egészében Lengyelországhoz tartozik.

6.2.1. *Alsó-Árvai-völgymedence* (Dolnooravská vrchovina)

6.2.2. *Szkorusina–Podhale–Szepesi-Magura* (Skorušina–Podhol’ e–Spišská Magura): a Magas-Tátra É-i előhegysége; középső szektora (Podhale) Lengyelországhoz tartozik.

6.2.3. *Felső-Árvai-medence* (Hornooravská kotlina): Szlovákiába eső része a Fekete- és a Fehér-Árva (Čierna a Biela Orava) összefolyásánál kialakított Árvai-víztároló (Oravská priehrada) környéke; Lengyelországban összefügg a Nowyargi-medencével.

6.2.4. *Pieninek* (Pieniny): a Szirtövhöz tartozó mészkőhegység a szlovák–lengyel határon, a Dunajec áttörésével.

6.3. *Szlovák–Morva-határhegység* (Slovensko–moravské Karpaty): a régen Magyar–Morva-határhegységnek nevezett hegyvidék a Miavai-domságtól és a Vág völgyétől E-ra a Kiszuca (Kysuca), a Becsva (Becva) és a Morva (Morava) völgyéig terjed; a Vág-völgygel szomszédos mészkősziklet kivételével a homokkővonulathoz tartozik. Alkotórészei Szlovákiában a következők:

6.3.1. *Fehér-Kárpátok* (Biele Karpaty). Részei:

a) *Zsalosztina-hegycsoport* (Zalostinská vrchovina)

b) *Javorina-hegycsoport* (Javorinská hornatina)

c) *Bestini-hegycsoport* (Beštiny)

d) *Lopenik-hegycsoport* (Lopenická hornatina)

e) *Szúcsi-hegycsoport* (Súčanská hornatina)

f) *Kobulínek-hegycsoport* (Kobylínáč)

g) *Bossáci-szirtek* (Bošácke bradlá)

h) *Oroszlánköi-szirtek* (Vršatské bradlá)

6.3.2. *Jávorník* (Javorníky): a Fehérhalmi-völgytől a Kiszuca völgyéig terjed; két fő része van:

a) *Magas-Jávorník* (Vysoké Javorníky): a hegység főgerince.

b) *Alacsony-Jávorník* (Nízke Javorníky): a Vág völgyére néző D-i lejtővidék.

6.4. *Nyugati-Beszkidék* (Západné Beskydy): az Északnyugati-Kárpátok flisvonulata a Kiszuca völgye és a Duklai-hágó között; egyes beosztások a Szlovák–Morva-határhegységet (6.3.) is hozzászámítják. A Szlovákiát, Cseh- és Lengyelországot is érintő hegyvidéket mi csak kistájakra osztjuk, bár lehetséges volna néhány kistáj összevonásával középtájakra – *Morva–Sziléziai-Beszkidék*, *Magas-Beszkidék*, *Alacsony-Beszkidék*, *Északi-Kárpátalja* – is beosztani.

Szlovákia területét – két darabban – a következő kistájak érintik:

6.4.1. *Csacai-medence* (Hornokysucké podolie)

6.4.2. *Morva–Sziléziai-Beszkidék* (Moravsko–sliczké Beskydy) – szlovákiai részei a *Turzófalvi-hegység* (Turzovská vrchovina) és a *Jablunkovi-felföld* (Jablunkovské medzihorie)

6.4.3. *Kiszuca-hegyek* (Kysucké vrchy)

6.4.4. *Árvai-Magura* (Oravská Magura)

6.4.5. *Žywieci-Beszkidék* (Slovenské Beskydy = „Szlovák-Beszkidék”):

a) *Racsa-hegycsoport* (Kysucké Beskydy = „Kiszuca-Beszkidék”)

b) *Osszus–Babiagóra-hegycsoport* (Oravské Beskydy = „Árvai-Beszkidék”) – a Nyugati-Beszkidék legmagasabb tagja

6.4.6. *Szandeci-Beszkidék*, szlovákiai része a *Lublói-Magura* (L’ubovnianska vrchovina).

6.4.7. *Lublói-medence* (L’ubovnianska kotlina)

6.4.8. *Csergő-hegység* (Čergov)

6.4.9.–6.4.11. *Alacsony-Beszkidék* (Nízke Beskydy) részei (az Alacsony-Beszkidék, ill. a hagyományos magyar beosztásokban ennek megfelelő *Erdős-Kárpátok* fogalmát többnyire a Duklai-hágótól K-re is kiterjesztik).

6.4.9. *Sárosi-határhegység* vagy *Bártfa–Duklai-hegység*. Két részből áll:

a) *Bártfai-Magura* (Bardejovská Magura, Busov)

b) *Duklai-hegység* (Dukelské hory)

6.4.10. *Makovicai-domság* (Ondavská vrchovina, severná časť = az Ondavai-felföld É-i része).

6.4.11. *Szekcsői-domság* (Ondavská vrchovina, západná časť = az Ondavai-felföld Ny-i része).

Az Északnyugati-Kárpátokat K-en a Tapoly völgyéből Felsővízköz (Svidník) járási székhelyen és a Duklai-hágón át a Wisłók folyóhoz vezető úttal mint mesterséges vonallal zárjuk le. Az Északnyugati- és az Északkeleti-Kárpátok e határ mentén nem különülnek el élesen (a homokkővonulat sávjai mind átlépik e vonalat), a *Duklai-hágó* azonban mint a *kárpáti főgerinc legalacsonyabb pontja* (502 m) a lehetséges határpontok közül a Kárpátok szakaszolására a legcélszerűbbnek mutatkozik.

7. *Északkeleti-Kárpátok* = Východné Karpaty („Keleti-Kárpátok”): a Duklai-hágótól a Borgói-hágóig terjedő hegyvidék magyar beosztásokban Északkeleti-Kárpátok néven szerepel; szlovák, lengyel és román beosztások viszont csak „Keleti-Kárpátokról” tudnak.

A szlovák tájrendszerek az Északkeleti-Kárpátok szlovákiai részét Külső és Belső-Kárpátokra (Vonkajšie Východné Karpaty), Vnúterné Východné Karpaty) osztják; az elsőhöz a homokkő-, a másodikhoz a vulkáni zónát számítják. A mezozoos Homonnai-hegységet a vulkáni vonulattal, a Szirtövet a flisvonulattal vonják össze.

7.1. *Vihorlát-hegyvidék* (Vihorlatské vrchy): a vulkáni hegyvidék

7.1.1. *Vihorlát-hegység* (Vihorlat)

7.1.2. *Pricske-hegycsoport* (Popriečný vrch)

7.1.3. *Vihorlátalja* (Podvihorlatska pahorkatina): szlovák beosztások a Kelet-szlovákiai-alföld peremvidékéhez (Vychodoslovenská pahorkatina) számítják

7.1.4. *Homonnai-hegység* (Humenské vrchy): mezozoos mészkőhegyek a Laborc völgynyílásában

7.2. *Keleti-Beszkidék* (Východné Beskydy): a Tapoly völgyétől és a duklai országtúttól K-re és flisövezet

7.2.1. *Domásai-dombság* (Ondavská vrchovina, východná časť) = az Ondavai-felföld K-i része

7.2.2. *Homonnai-medence* (Humenské podolie)

7.2.3. *Ungi-Krajna* (Užská krajina), szlovákiai része az *Ugari-dombság* (Ubl'ianská pahorkatina)

7.2.4. *Zempléni-határhegység* (Laborecká vrchovina)

7.2.5. *Ungi-határhegység* vagy *Bukovec-hegység* (Bukovské vrchy)

IRODALOM

- ANDRUSOV, H. 1964. Geológia Československých Karpát – Praha.
Atlas ČSSR, Slovenská Kartográfia. – Bratislava, 1974.
Autoatlas ČSSR, Slovenská Kartográfia. – Bratislava, 1987.
Állami Térképészeti Intézet, 1934. Kiszatlasz. – Budapest.
BUDAI–MAHEL' 1968. Regional Geology of Czechoslovakia. – Praha.
BULLA B. 1962. Magyarország természetföldrajza. – Budapest.
BULLA B.–MENDÖL T. 1947. A Kárpát-medence földrajza. – Budapest.
CHOLNOKY J. 1939. Magyarország földrajza (KOGUTOWICZ K. térképeivel). – Budapest.
Cseh, szlovák, lengyel turistatérképek és -kalauzok.
Československo, všeobecné zemepisná mapa. – Praha, 1971.
DOUBRAVA, J.–MARAN, H. 1973. Československo. 8. osztályos tankönyv. – Praha.
Geological map of Czechoslovakia. – Praha, 1967.
Geomorfologické členenie SSR a ČSSR. – Bratislava, 1986.
GÖNCZY P. (1890 körül) megyei térképsorozata. – Budapest.
HAJDÚ-MOHAROS J. 1988. Történeti–gazdasági területegységek Európa országaiban. – Budapest.
HAJDÚ-MOHAROS J. 1993a. Románia tájféldrajzi beosztása. – Vörösbény.
HAJDÚ-MOHAROS J. 1993b. Csehország és Szlovákia. – In: Európa földrajza, Egyetemi tankönyv, Budapest (megjelenés alatt)
HROMÁDKA 1969. Csehszlovákia hegyrajzi tagosítása. – In: BLÁŽEK: Csehszlovákia gazdasági földrajza. Tanárképző főiskolai tankönyv. – Bratislava, 1969.
HUNFALVY J. 1863. A Magyar Birodalom természeti viszonyainak leírása. – Pest.
KÁDÁR L. 1941. A magyar nép tájszemlélete és Magyarország tájnevei. – Budapest.

- Képes politikai és gazdasági világtalasz. – Budapest 1977.
KOMARNICZKY Gy. 1978. A Magas-Tátra hegyvilága. – Budapest.
Powszechny atlas Swiata. – Warszawa, 1973.
PRINZ GY.–TELEKI P.–CHOLNOKY J.–BARTUCZ L. (1935 körül). Magyar föld, magyar faj. – Budapest.
SZÉKELY A. 1968. Európa természetföldrajza (Európa I.). – Budapest.
SZÉKELY A. 1979. A Szovjetunió természetföldrajza (Szovjetunió I.) – Budapest.
SZOMBATHY V. 1973. Csehszlovákia. – Panoráma-nagyútikönyv, Budapest.
Új Idők lexikona. Budapest, 1936–1942.
Új magyar lexikon. Budapest. 1959–1962.

PHYSICO-GEOGRAPHICAL UNITS OF THE CZECH AND SLOVAKIAN REPUBLICS

by *J. Hajdú-Moharos*

S u m m a r y

Our study is a step in a dialogue among Hungarian, Slovakian and Czech geologists and geographers on a mutually important field. The introduction of the study gives a possible synthesis of the physico- and socio-geographical regionalisations, focusing on the interference of the physical, historical and geopolitical aspects. This work aims at the following topics

- to give a hierarchical physico-geographical system about the territory of the former Czechoslovakia with the possible synthesis of Hungarian, Slovakian and Czech aspects;
- to establish an equivalent taxonomy;
- to give the list of major and minor physico-geographical units of the Czech and Slovakian Republics.

This type of regionalisation which takes into account both Hungarian, Czech, and Slovakian aspects does not exist either in Hungarian or Czechoslovakian literature, although it would be an unavoidable precondition of any mutually advantageous scientific discussion. By the publication of this study we hope to induce a more intense scientific communication between experts of three neighbouring countries in Middle Europe.

Translated by the author